

Ἀπόστολος Β. Νικολαΐδης,
Ἡ ἀνθρώπινη ζωή μετὰ ἐπιστήμης καὶ ἠθικῆς.
Ὁρθόδοξοι βιοηθικοὶ προβληματισμοί

Ἀθήνα: Ἀποστολική διακονία, 2020.

239 стр.; 21 x 14

ISBN 978-960-315-919-3

Апостол В. Николаидис, професор хришћанске етике и биоетике на Богословском факултету Националног и Каподистријског Универзитета у Атени, одавно је препознат у ширим богословским и академским круговима као плоносан аутор енциклопедијског знања и ерудита старог кова. На трагу своје раније објављене књиге *Од њостања до ѡнеѡтике* (2006), конципиране као уџбеник биоетике у коме су систематично изложене теме и проблематика ове дисциплине у светлу православног богословља и хришћанске етике, аутор објављује 2020. године своје друго дело посвећено биоетичким питањима под насловом *Људски живοѡи између науке и еѡице: Православне биоетичке ѡроблемаѡице*, у издању издавачке установе Јеладске Православне Цркве „Ἀποστολική διακονία”. Већ сама чињеница да је књига објављена у овој издавачкој кући сведочи о томе да

она није искључиво намењена уско стручним богословским круговима, већ тежи да допре и до шире читалачке публике. Управо стога је карактерише јасан и приступачан стил излагања, при чему не одступа од академске прецизности.

Обимом нешто сажетија у односу на ауторов биоетички првенцац, који је више од једне деценије био доступан научној и црквеној јавности, ова књига претендује да богословски осветли неке нове аспекте разумевања тајне људског живота у контексту биоетичких проблема. Посебан нагласак аутор ставља на етичко промишљање савремених тенденција при свајања и инструментализације људског живота од стране науке, настојећи да понуди одговоре који ће, ослањајући се на православно богословско предање, бити од користи како пастирима Цркве и теолозима, тако и свима онима који се сусрећу са етичким дилемама

и изазовима које пред њих постављају савремена биомедицина и убрзан био-технолошки развој. Аутор као учитељ православног богословља јасно наглашава да живот није у поседу ни појединаца нити наука, већ је дар Божији, што верујућим научницима даје могућност да имају апсолутно другачији, слободно казано и свестранији приступ овим темама. У том контексту пажњу привлачи и симболична уметничка визија ове теме односа науке и богословља на корицама књиге: персонализована у женском лику наука Теологија у једној руци носи крст, а у другој књигу, према делу сликара Карла Рала и Едуарда Лебјецког из 1888. године, а која украшава фриз Пропилеја централне зграде Националног и Каподистријског Универзитета у Атини.

У структуралном погледу, књига је написана једноставно и састоји се из пролога издавача, пролога аутора и четрнаест поглавља, од којих је прво уводно, а последње закључно. У уводу (поглавље број 1), који у наслову садржи и тему „Употреба знања у тумачењу стварања света као дела Божијег”, Николаидис указује на чињеницу да богословски приступ не искључује науку. Напротив, он је уважава и допуњује, пружајући јој једну врсту суптилности у односу на стварност коју наука сама по себи не може да обухвати у потпуности. У том контексту аутор настоји да аргументовано покаже

да знање без вере није довољно, јер нас томе учи животно искуство, будући да људска стварност није једнодимензионална.

У наредним поглављима (под бројевима 2 и 3) професор Николаидис прецизно дефинише појмове опште и хришћанске биоетике, повезујући их са начелима хипократовске медицинске етике и темељним богословским принципима који обликују православни приступ биоетичким питањима. Аутор аргументовано показује да су Хипократова начела – попут аутономије, равноправности, правичности и начела „не наносити штету”, која одређују однос лекара и пацијента – дубоко укорењена у више етичке постулате светости живота и достојанства људске личности. У православној перспективи, ови постулати не разматрају се у категоријама апстрактне индивидуалне слободе, већ увек кроз призму љубави, заједништва и одговорности за другог, што чини темељ сваког аутентичног хришћанског биоетичког промишљања.

Особито драгоцен допринос овог дела огледа се у тематизацији питања пола, полног идентитета и полне различитости. Поглавља под бројем 4 – „Зашто ‘их створи мушко и женско’ (Пост. 1, 26)?” и под бројем 5 – „Различитост и комплементарност полова” представљају драгоцен теолошки одговор на изазове модерних теорија рода и родне идеологије, које често до-

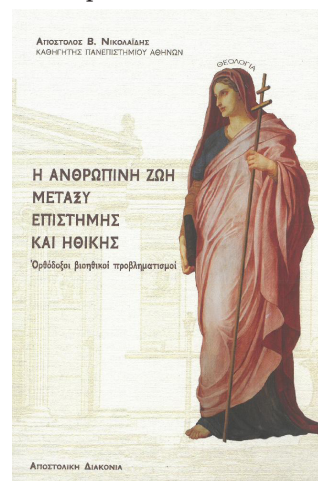
воде у питање традиционалну хришћанску антропологију. Николаидис аргументовано указује на богословску чињеницу да полност није случајна биолошка категорија, већ суштински елемент богомдане и саздане човекове природе, односно темељ љубавне и брачне заједнице.

Средишње место у књизи зазимају поглавља посвећена теми почетка живота: почев од општег приказа теме (под бројем 6), те проблематике *зачећа или ојлодње* (под бројем 7), преко пренаталних права детета (под бројем 8) и задирања у његову слободу генетским инжењерингом (под бројем 9), до теме абортуса као „културолошке девијације” (под бројем 10). Аутор доследно истиче светоотачки став да људски живот почиње од тренутка зачећа и да је његово насилно прекидање дубоко супротстављено не само хришћанском етосу, већ и темељним хуманистичким принципима. Хришћанска биоетика јасно наглашава божанско порекло живота, будући да је Бог створио човека по својој икони и подобју, у чему лежи његова основна, а самим тим и апсолутна вредност.

Изузетно значајан аспект књиге представља разматрање социјалне и етичке димензије инвалидитета, теме која се често не доводи у везу са биоетиком (поглавље под бројем 11). Како Николаидис наглашава, инвалидитет – као и свака болест уопште – није само лично искушење за појединца, већ и

изазов за међуљудске односе у најширем смислу, те зато представља тему од особитог друштвеног значаја. Управо због тога инвалидитет не сме бити третиран као терет или проблем за друштво, већ као изазов и позив друштву на већу укљученост, саосећање и праведност. Једна таква перспектива даје много више могућности целом друштву да напредује у духу заједничке наде, а како сам аутор каже, зашто не и љубави.

У поглављу под бројем 12, аутор из етичког и богословског угла разматра једну од најосетљивијих тема савремене биоетике – еутаназију и етос који она носи. Он на један крајње приступачан начин разматра њен појам, облике, мотиве, аргументе, богословске и етичке импликације, као и потенцијалне друштвене последице њене легализације. Разматрајући појам „добре смрти”, аутор указује на значајне разлике у његовом разумевању у древним епохама и у савременом контексту, подсећајући да се Црква непрестано моли да „*крај живоїѡа нашеїа буде хришћански, без бола, нейосїидан, миран*, и да добар одговор дамо на Страшном Христовом Суду”. У контексту разматрања еутаназије,

Николаидис се осврће и на појам људског достојанства (поглавље под бројем 13), његову богословску утемељеност и савремене претње које га нарушавају – као што су, између осталог, трговина бебама, експериментисање на ембрионима и фетусима, редукција човека на лабораторијски производ и комерцијализација људског тела.

Последње поглавље (под бројем 14) које функционише као епилог, доноси предлог за који се професор Николаидис изричито залаже – концепт „биоетике љубави”. Према ауторовом мишљењу, управо појам љубави, у њеном аутентичном значењу и истинском садржају, представља највећи допринос хришћанске биоетике у интердисциплинарном биоетичком дијалогу. Та љубав, сматра Николаидис, треба да прожима људски живот од самог зачећа па све до последњег издисаја, јер, како наглашава, „живот без љубави је пакао” (стр. 229). Мало даље у тексту наводи и следеће речи: „Љубав, онако како је разумева богословље, није теорија, нити идеологија или емоција прожета циљевима, већ истински слободни покретач биоетичког деловања” (стр. 233).

Напослетку, треба истаћи и следеће: на жалост наше читалачке јавности, ова књига још увек није доступна на српском језику, иако би, без сумње, била корисна као допунско штиво које пробле-

матизује теме хришћанске биоетике и нуди промишљене одговоре на изазове са којима се често суочавају савремени хришћани. У практичном смислу, православна биоетика не тражи искључиво јасан став о томе да ли смо „за” или „против” феномена као што су генетски инжењеринг, вантелесна оплодња, еутаназија или било који други биоетички проблем. Она пре свега подстиче на промишљање и суочавање са свим тим темама кроз призму богословског и духовног искуства. Такве теме нам указују да живот није црно-бео и да одговори који се од нас изискују нису једноставни. О томе најбоље знају пастири Цркве, који носе бремене одговорности духовног руковођења и који су непрестано позвани да дају одговоре на тешка животна питања. Отуда је данас, можда више него икад, неопходно васпитавати младе хришћане у духу богословског предања Цркве, те хришћанске слободе и одговорности, учећи их да показују интересовање за свет око себе и савремена збивања, како би у складу са хришћанским етосом знали да се носе са изазовима који им се неминовно намећу.

*др Обрад Карановић,
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
(okaranovic@bfspc.bg.ac.rs)*

□